

אל-קאעדה והג'האד העולמי - בחיפוש אחר כיוון

יורם שוייצר

בשנה וחצי האחרונות התמודד ארגון אל-קאעדה עם קשיים רבים. חיסולו של אוסאמה בן-לאדן, לצד חיסולם של רוב הפעילים הבכירים של הארגון, הותירו את מחליפו ומנהיגו החדש של הארגון, ד"ר אימאן אל-זואהירי, מול שורה של אתגרים והחלטות מכריעות: ראשית, בחירה בדרך שתסייע בידו לקבע את מנהיגותו בארגון שאיבד את מפקדו המיתולוגי, תוך ביסוס מעמדו כמורה הלכה גם עבור שותפיו לדרך; שנית, הבטחת שרידות הארגון שנמצא במצוקה קשה ושימור מעמדו המיוחד בעיני שותפיו ותומכיו; ולבסוף, קידום סדר-היום העולמי שלשמו הוקם ופעל אל-קאעדה במשך השנים שחלפו מאז נוסד בשלהי שנות השמונים, שתכליתו הקמת ח'ליפות אסלאמית בדרך של ג'האד עולמי.

מאמר זה יתמקד בנתיב שבחר אל-זואהירי להתוות לארגונו ולשותפיו כדי להובילם בדרך החתחתים הניצבת לפנייהם, לנוכח המציאות המשתנה במקומות שונים בעולם מול הטלטלה בעולם הערבי ומעבר לו. ואמנם, נוסף למשבר הפנימי שבו היה נתון ארגונו, ניצב אל-זואהירי נוכח אתגר נוסף ומורכב הרבה יותר. הטלטלה בעולם הערבי, שבמהלכה התקוממו המונים במספר מדינות ערביות וסילקו מהשלטון מנהיגים ששלטו בהן במשך עשרות שנים, אופיינה בנקיטת דרכים בלתי-אלימות בעיקרן, ובבסיסה ניצבו ערכים דמוקרטיים-ליברליים הפוכים לחלוטין מהדרך ומהרעיונות שאל-קאעדה הטיף להם במהלך השנים. רבים מקרב מקבלי ההחלטות בעולם סברו כי האירועים הללו, לצד המכות הקשות שספג, ינחיתו מכת מוות אידאולוגית ומעשית על הארגון. אולם אל-זואהירי, שהיה בין מנסחי האידאולוגיה של הארגון ומהאחראים הבולטים להפצתה, ראה באירועים בעולם הערבי דווקא קרש הצלה ודרך ראויה לבסס ולחזק את מנהיגותו, תוך התאמת אסטרטגיית הארגון לנסיבות המשתנות ולכיווני הפעולה שאותם

העדיף הוא עצמו. בראשם עידוד וטיפול ג'האד פנימי בתוך החברות המתקוממות, לשם שינוי פני המשטרים בארצות ערב במזרח התיכון למשטרים אסלאמיים הלכתיים. בחודשים שחלפו מאז מונה לתפקידו ביוני 2011, בחר אל-זוואהירי לנהל את ענייני הארגון ואת קשריו עם השותפים והתומכים באופן הנשען על תפישות היסוד של הארגון כפי שנקבעו על ידי בן-לאדן. תפקידו של אל-קאעדה על פי תפישות יסוד אלה הוא לשמש אוונגרד ומודל חיקוי לשותפיו לדרך, כאשר אלה אינם נתונים תחת שליטתו של מנהיג אל-קאעדה אך מזדהים עם דרכו. זו מהווה עבורם מעין קטר, המוביל את רכבת "ההתנגדות החמושה" (אל-מוקאוומה אל-מוסלחה) ואת הג'האד העולמי להגשמת מטרות היסוד שלהם. ואכן, משלהי שנות התשעים, כאשר ביצע אל-קאעדה שלושה פיגועי התאבדות דרמטיים – בשגרירויות האמריקאיות בקניה ובטנזניה, במשחתת 'קול' בתימן, ושיאם במתקפת הטרור בארצות הברית – הפך למעשה הארגון, שהחל את דרכו כמעין ארגון-אמרגן התומך בארגוני טרור ומאמן אותם, לשחקן פעיל בזירת הטרור הבינלאומי. במקביל לכך המשיך אל-קאעדה, ואף ביתר שאת לאחר הצלחתו במתקפה בארצות הברית, לתכנן את פעילות אנשיו בביצוע טרור ראוותני, לתמוך בארגוני טרור ולסייע להם באימון, בהדרכה ובהכשרה, ולעיתים אף להושיט סיוע מבצעי לפעולות ספציפיות. עם חלק מהארגונים, שבהם ראה שותפים נבחרים, העמיק הארגון את קשריו ואף הגיע להסכם של איחוד כוחות רשמי תחת שם המותג אל-קאעדה, בצירוף שם האזור שבו פעלו. ארגונים אלה, דוגמת אל-קאעדה בעיראק, אל-קאעדה בערב הסעודית ובתימן (אל-קאעדה בחג'אז), ואל-קאעדה במגרב האסלאמי היוו בעלי-ברית, ושימשו כמכפיל כוח הפועל על פי אסטרטגיית הפעולה של הארגון, תוך סיוע בהפצת תפיסותיו ואסטרטגיית-העל שלו. יתר על כן, הארגון שקד על עידוד פעילות שותפיו ותומכיו באזורי ספר ובאזורים בלתי-נשלטים בידי המדינות הריבוניות שבהן פעל – שעליהם יוכל להשתלט באמצעות סיוע לארגונים שותפים לדרך הג'האד העולמי,¹ בדרכו להשתלט על המדינה כולה. על פי תפישה זו, באזורים אלה הם יכולים להתבסס מבלי ששלטון מרכזי חזק ובעל יכולת הפעלת כוח צבאי ומשטרתי ימנע מהם לפעול, לגייס אנשים, להתאמן ולהשתמש בו כנקודת יציאה של פעילי ג'האד עולמי לזירות ג'האד שונות ברחבי העולם, ולבסוף אף לקיים בהם משטר הנוהג על פי ההלכה האסלאמית. לפיכך, אצל אל-זוואהירי כמפקד אל-קאעדה, הפכה הפעילות באזורים הבלתי-משילים למוקד מרכזי באסטרטגיית הפעולה הנבחרת של אל-קאעדה ושותפיו.

פעילות אל-קאעדה בפקיסטן ובאפגניסטן

חשיבותן של אפגניסטן ופקיסטן עבור אל-קאעדה ניכרת הן מהתייחסותו של בן-לאדן אליהן במכתביו שנתפסו במקום מחבואו לאחר שחוסל, והן מהימצאותה של מפקדת הארגון בווייריסטן שבפקיסטן. הארגון נלחם בפקיסטן לצד הטאליבאן הפקיסטני ואנשי רשת חקאני, תוך שיתוף פעולה עם ארגוני טרור מקומיים וזרים, הנוטלים גם הם חלק במאבק נגד הצבא הפקיסטני הפועל באזור השבטי בחבל ווייריסטן. תרומתו של אל-קאעדה ללחימה נעשית במסגרות חטיבתיות נבדלות, הפועלות כחלק ממערך הכוחות של הטאליבאן תחת השם 'לשכר אל-זיל' ובמסגרת חטיבה 313 הנחשבת לזרוע הצבאית של אל-קאעדה בפקיסטן, שהייתה נתונה לפיקודו של אליאס קשמירי עד לחיסולו² ב-3 ביוני 2011. עם זאת, בשנתיים האחרונות עסק אל-קאעדה בעיקר בלחימה לצד הטאליבאן נגד הכוחות האמריקאיים וכוחות נאט"ו, שפועלים באפגניסטן בכוח גדול ובעוצמה רבה בעיקר בעקבות "התגבור" שעליו החליט הנשיא אובמה בשנת 2010. ואמנם, חלק ניכר ממפקדיו הבכירים והמשמעותיים אשר שהו בחבל ארץ זה מצאו בו את מותם מידי כלי הטיס הבלתי-מאוישים של האמריקאים, ביניהם בולטים: מוסטפה אבו אל-יזיד, שנחשב לאחד משלושת המפקדים הבכירים והדוברים הבולטים בארגון, אשר פיקד בעבר על פעילות הארגון באפגניסטן ושימש כאחראי פיננסים; עטיה עבד אל-רחמן, אחד מאנשי אמונו של בן-לאדן בהנהגה, שהיה איש הקשר הבכיר ביותר שעזמו קיים קשר בעת שהותו במחבואו באבוטבאד, ואחראי מטעמו להעברת הנחיותיו לפעילי הארגון ולמימושן; אבו יחיא אל-ליבי, ששימש בעבר כמפקד בכיר בקבוצת Libyan Islamic Fighting Group, נעצר בשנת 2003 באפגניסטן על ידי כוחות אמריקאיים, ולאחר שנמלט מבית הכלא בגראם בשנת 2005 ועל ראשו הוכרז פרס של מיליון דולר, הפך לאחד מהתועמלנים הבולטים של אל-קאעדה. לאחר חיסולו של בן-לאדן הוא מונה לתפקיד סגנו וראש מטהו של אל-זואהירי.³

על אף המתקפה המתמשכת על אל-קאעדה, ובד בבד עם הסיוע שהעניק לטאליבאן ולרשת חקאני במערכתם נגד כוחות הקואליציה, שבו מתבטאת תרומתו בניסיונו העשיר בתכנון ובביצוע פיגועי התאבדות ופיגועי איכות, הארגון ממשיך בקידום סדר-היום האידאולוגי והלוחמני שלו. יעד זה מקודם באמצעות אימונם של פעילים זרים המגיעים לאזור הלחימה כדי לקחת חלק בג'האד, מתוך כוונה להכשירם כלוחמים במערכה המתנהלת במלוא עוצה נגד הכוחות המערביים הפועלים באזור. למעשה, הארגון מעוניין שהם יצברו ניסיון וידע מבצעיים, שישמשו אותם עם חזרתם לארצות מוצאם כדי להתערות ולבצע בהן פיגועי טרור מטעם אל-קאעדה, או כחלק מרשתות

טרור עצמאיות הפועלות בשם הג'האד העולמי. במקביל, מאמצי הארגון להמשיך בניסיונות לבצע פיגועי טרור בעולם לא פסקו, אף שניסיונות אלה לא הגיעו לידי מימוש זה זמן רב, עקב פעילות סיכול מוצלחת של שירותי הביטחון בעולם. עם זאת, שוקרי ג'ומעה – מפקדו הנוכחי של מנגנון פיגועי החו"ל של הארגון ופעיל מבצעים ותיק ומוכר, שעמד מאחורי שורה של ניסיונות פיגוע באירופה שסוכלו בסקנדינביה ובבריטניה – נותר בחיים לצד פעילי המנגנון הוותיקים האחרים, ששרדו ואף תוגברו בחברים חדשים בעלי ניסיון קרבי שמילאו את השורות. עובדה זו מותירה לאל-זאוהירי את היכולת להמשיך בניסיונות לבצע פיגועי ראוה נוספים, התואמים את דפוסי הפעולה של אל-קאעדה.

אל-קאעדה בחג'אז

השותף הבכיר והפעיל ביותר של אל-קאעדה המרכזי הוא אל-קאעדה בחג'אז. בראש הארגון, שנוסד ב-2009 כמיוזג של הסניף הסעודי עם מקבילו התימני, עומד נאסר אל-ווחישי, ששימש כמזכירו האישי של בן-לאדן במשך שנים רבות. מאז המיזוג ביצע אל-קאעדה בחג'אז פיגועי טרור קטלניים בתימן ובערב הסעודית, כאשר האחרונה הצליחה באמצעות מדיניות לוחמה בטרור קשוחה לעצור או להרוג את מרבית חברי הארגון. אלה שנותרו חופשיים נמלטו לתימן. שם, בשונה מערב הסעודית, השלטון הבלתי-יציב, המבנה השבטי המפוצל והתנאים הטופוגרפיים אפשרו למעשה לאל-קאעדה בחג'אז להתבסס ולפעול בחופשיות יחסית ברחבי המדינה, בעיקר בחלקיה הדרומיים, שם מידת שליטתו של השלטון המרכזי מצנעא רופפת.

הטלטלה בעולם הערבי לא פסחה גם על תימן. הנשיא עבדאללה עלי סאלח ששלט במדינה במשך שלוש שנים אולץ לעזוב את תפקידו ולגלות מארצו, והוחלף בפברואר 2012 על ידי סגנו, עבד רבו מנסור אל-האדי. הנשיא החדש נתקל בקשיים רבים בבואו לממש את שלטונו ברחבי תימן, עקב סכסוכים פנימיים בינו לבין נאמניו של הנשיא המודח ובשל מרידות אנשי החות'י השיעים בצפון, ופעילות אנשי אל-קאעדה ונאסר אל-שריעה – ארגון שנוסד בשנת 2012 כחזית הפוליטית של אל-קאעדה במטרה ליצור דימוי מתון יותר לפעילותם המשותפת. מטרת פעילות זו הייתה להשתלט על תימן או על חלק ממנה כדי להקים בה מדינת הלכה אסלאמית. עם זאת, בניגוד למידע שנתפס ונחשף בעזבונו של בן-לאדן – שהזהיר במכתביו את מפקד הארגון בתימן מתקיפות יזומות נגד הצבא ומחיכוך עם אנשי השבטים, והציע להתמקד דווקא בתקיפת יעדים אמריקאיים וברכישת אהדת הציבור ותמיכתו – מיקד

הארגון בשנה האחרונה את פעילותו נגד יעדי הממשל והצבא. כך ביצעו במהלך השנה האחרונה אנשי אל־קאעדה התקפות רבות על בסיסי הצבא התימני, הרגו ושבּו חיילים רבים וביצעו כתיסר פּיגועי התאבדות נגד אנשי הממשל וכוחות הביטחון - דפוס פעולה המהווה אחד מסימני ההיכר של אל־קאעדה ושותפיו. באחד מפּיגועי התאבדות הללו אף הצליח מתאבד יחיד להרוג כמאה חיילים ולפצוע עשרות נוספים. בפעולות אלו הציג הארגון את השלטון המרכזי במלוא חולשתו, וחשף את חוסר יכולתו של זה לשלוט במדינה בצורה אפקטיבית, תוך אילוף הנשיא אל־האדי לשדד את המערכות בכוחות הצבא כדי לחזור ולרכוש שליטה, ולשחרר את הערים בדרום־המדינה שנכבשו בידי אנשי אל־קאעדה. ואכן, בתמיכה אמריקאית על ידי מימון, אימון, והדרכה, ואף בסיוע מבצעי ישיר באמצעות הפעלת כלי טיס חמושים בלתי־מאוישים, הצליח צבא תימן במחצית השנייה של השנה לפגוע קשות באנשי הארגון, ובהם גם פעילים מבצעיים בכירים. כך למשל, בספטמבר 2011 נהרגו בתקיפה מהאוויר אנואר אל־עוולקי, מבכירי תועמלני הארגון שהואשם במעורבות ישירה בסיוע לטרור, יחד עם סמיר חאן, העורך של שופר הארגון - המגזין "אינספּיר" - ובמרס 2012 חוסל מהאוויר פּאהד אל־קוס, שנמלט מכלאו בתימן לאחר שהשתתף בפּיגוע במשחתת 'קול' בנמל עדן (2000), ועמד בראש חוליה שתכננה לשלוח באפריל 2012 מתאבד שאמור היה להחדיר מטען חבלה מתוחכם למטוס אמריקאי במטרה לפוצץ אותו על נוסעיו מעל שמי ארצות הברית.⁵ פעולה זו הייתה המשך לניסיונות פּיגוע קודמים של הארגון בארצות הברית, באמצעות פיצוץ מטוסים במהלך טיסתם.⁶

המערכה בתימן בין השלטונות לבין אל־קאעדה ואנסאר אל־שריעה נמשכת עדיין במלוא עוזה. ניכר כי למרות הצלחות שנחלו הצבא וכוחות הביטחון התימניים בחודשים האחרונים בהסגת כוחותיו של אל־קאעדה מהערים שעליהן השתלטו, והצליחו להכות בבסיסיו ולעצור ולהרוג את אנשיו, הארגון נמצא עדיין במלוא כוחו והוא צפוי להמשיך בפעילותו בתימן ומחוצה לה, בתמיכתו הפעילה של אל־זוואהירי. יתר על כן, בשל התמיכה ההדדית בינו לבין אל־קאעדה וקליטת מתנדבים זרים שאותם הוא מאמן הן ללחום לצידו והן לשם פעילות בזירות ג'האד אחרות, הארגון מהווה איום משמעותי על יציבות הממשל התימני, ואף מציב סיכון ביטחוני גבוה לארצות הברית ולבעלות־בריתה בעולם.

פעילות אל-קאעדה במגרב וגורמי ג'האד עולמי בצפון אפריקה ובמערבה

ארגון אל-קאעדה במגרב, שהתאחד עם אל-קאעדה המרכזי בשנת 2007, אימץ גם הוא את האסטרטגיה ואת שיטות הפעולה של ארגון האב: הוא מיקד את יעדי התקיפה שלו באישי ממשל בכירים, בכוחות צבא וביעדים המזוהים עם המערב, ביצע שורה של פיגועי התאבדות ואף פיתח מומחיות בחטיפת אזרחים מערביים, שהכניסה לו כסף רב שסייע במימון פעולותיו.⁷ ברוב שנות פעילותו פעל אל-קאעדה במגרב בעיקר באלג'יריה, אך שלח זרועות גם למדינות נוספות והוא מקיים קשרים הדוקים עם ארגוני ג'האד סלפיים במרוקו, בלוב ובמאוריטניה, ולאחרונה גם במאלי. בשנים האחרונות, בעקבות מדיניות נוגדת טרור קשוחה מצד השלטונות האלג'יריים, שהסתייעו במדינות נוספות במגרב ופעלו יחדיו ובאופן אפקטיבי, חלה ירידה בפעילות הארגון באלג'יריה עצמה,⁸ שאילצה אותו להסיטה לאזורי פעולה אחרים, בעיקר לאזור צפון מאלי, שהפכה לאחרונה למוקד הפעילות החשוב ביותר של הארגון. נוסף לכך, לאחר ההפיכה שביצעה החונטה הצבאית במאלי בחודש מרס השנה, נהרו אל האזור גורמי ג'האד עולמי וביניהם, מלבד אנשי אל-קאעדה במגרב שנמלטו מאלג'יריה, פעילים שנמלטו מניג'ר, ממאוריטניה ומלוב, ואף פעילים מארגון 'בוקו הראם' הניגרי, אשר ביקשו ליטול חלק פעיל בלחימה.

אל-קאעדה במגרב משתף פעולה במאלי עם מספר ארגוני טרור, בהם MOJWA⁹ ואנסאר אל-דין. ארגונים אלה פועלים בצוותא להקמת אזור בסיס לפעילות ג'האד עולמי. כך למשל, פעילי אנסאר אל-דין, מגויסים בכוחות אל-קאעדה במגרב ובפעילי ג'האד עולמי נוספים, השתלטו על מספר ערים מרכזיות בצפון-המדינה, כשהיעד המרכזי שלהם הוא הקמת מדינה אסלאמית המושתתת על חוקי השריעה.¹⁰ במסגרת השתלטות זו התקיימה פגישה באפריל 2012 בעיר טימבוקטו – אחת מן הערים הגדולות בצפון מאלי שנפלה לידי הג'האדיסטים – בין בכירי אל-קאעדה במגרב לבין שותפיהם מאנסאר אל-דין, בגיבוי אנשי דת מקומיים, ובה הכריז מפקד אנסאר אל-דין על מינויו של יחיא אבו-חמאם, מפקד אל-קאעדה במגרב, לאמיר של טימבוקטו.¹¹ מאז הפך האזור למקום מושבם הקבוע של מנהיגי "קואליציה" זו, השולטת על כשני-שלישים משטחה של צפון מאלי. כיום מתנהלת באזור זה מערכת טרור שיטתית המכוונת נגד האוכלוסייה האזרחית, תוך פגיעה במקומות הקדושים העתיקים והתדרדרות ביטחונית חמורה, הנובעת בין היתר מזרימת אמצעי לחימה מסוגים שונים ממאגרי הנשק של קדאפי, שנפלו לידי אנשי אל-קאעדה.¹² על אף שיתופי פעולה אלה, ראוי לציין כי קיומם של מאבקי כוח ושליטה פנימיים מונע מארגוני הטרור השותפים

בקואליציה את היכולת להגיע להסכמה ולפעול במשותף להשגת יעדיהם באמצעות פעילות מתואמת בכמה מדינות. לעיתים, חילוקי הדעות החריפים, שמקורם בשוני לאומי ולעיתים גם עדתי, כמו למשל בין ה"אליטה" האלג'ירית הכוללת גם את "בוגרי אפגניסטן"¹³ לבין אסלאמיסטים במאלי ובניגריה, עומדים להם לרועץ בבואם לתאם ולגבש את פעילותם המשותפת, בדרכם להשגת החזון האסלאמי שלהם באפריקה.¹⁴ גם בלוב שלאחר הפלת משטרו של קדאפי, קיימת פעילות ערה מצד גורמי ג'האד עולמי לוביים שפעלו בעבר במסגרת ה"קבוצה הלובית הלוחמת", ומאז ההתקוממות אימצו את השם "אנסאר אל־שריעה" כדי להסוות את קשריהם עם אל־קאעדה.¹⁵ פעילותם הבולטת ביותר של גורמי ג'האד עולמי הפעילים בלוב שאחרי סילוק קדאפי הייתה רצח השגריר האמריקאי ושלוש עובדי הקונסוליה האמריקאית בבנגאזי ב־11 בספטמבר 2012. על פי העדויות הנצברות, פיגוע זה בוצע על ידי גורמים הקשורים לאל־קאעדה מקרב אנשי אנסאר אל־שריעה והקבוצה הלובית הלוחמת לשעבר. פיגוע זה תוכנן ככל הנראה בהנחיית אל־זוואהירי, ולפי קבלת האחריות נועד לנקום גם את חיסולו של אבו יחיא אל־ליבי בהתקפת כלי טיס בלתי־מאוישים בוויירסטן.¹⁶ האיום המתגבר הנשקף ליציבות האזורית מצד אל־קאעדה במגרב, כשלצידו קואליציה של ארגוני טרור מקומיים, הוביל להשקעת משאבים ניכרים ולשיתוף פעולה מדיני, מודיעיני וצבאי של מדינות האזור, כדי לבלום את סכנת הטרור ההולכת ומתרחבת בסאהל ובמאלי, ולמנוע את התפשטותה גם למדינות אחרות באזור. ואמנם, בדצמבר 2011 חצו הכוחות האלג'יריים את הגבול לצפון מאלי על מנת לסייע לצבא המקומי בהתמודדות עם הגורמים המזוהים עם אל־קאעדה;¹⁷ ביוני 2012 בחנה ועדת איחוד המדינות האפריקאיות את האפשרות להתערבות צבאית במאלי,¹⁸ ובאוגוסט 2012, בוועידת הביטחון בסאהל שהתקיימה בניג'ר, הביעו נציגי אלג'יריה, מאלי, מאוריטניה וניג'ר את דאגתם בנוגע לאיום הטרור הנשקף מגורמים אסלאמיסטיים בצפון מאלי למדינות השכנות, וקראו להתערבות פעילה של הקהילה הבינלאומית במתרחש כיום בצפון מאלי.¹⁹ לבסוף, בתחילת אוקטובר 2012 החליטה מועצת הביטחון כי על מנת למגר את איום הטרור יש צורך במבצע צבאי מקיף, שיבוצע על ידי מדינות החברות באיחוד הכלכלי של מדינות מערב־אפריקה (ECOWAS). גם גורמי ביטחון אמריקאיים, שביצעו הערכת מצב מחודשת לגבי התמודדות עם סכנת הטרור הנשקפת ליעדים מערביים במדינות הללו ולאזור כולו, העריכו כי ארצות הברית עשויה להציע סיוע צבאי ואף לפעול באופן עצמאי להדיפת פעילי אל־קאעדה שמצאו מקלט בצפון מאלי.²⁰

אל-קאעדה וגורמי הג'האד העולמי בלבנט הערבי ובמזרח התיכון

חשיבותו של הלבנט הערבי בהיסטוריה של המוסלמים הקנתה לו מעמד מרכזי בשאיפותיהם של אל-קאעדה ושותפיו להקים את הח'ליפות האסלאמית באחת המדינות באזור.²¹ הדבר בא לידי ביטוי בחשיבות העליונה שייחס אל-קאעדה למערכה שהתפתחה בעיראק בעקבות פלישת האמריקאים וכוחות הקואליציה אליה ב-2003. בעיראק מיקד הארגון את תשומת הלב והמשאבים שגייס במטרה לנצל את ההזדמנות שנקרתה בדרכו להפיח רוח חיים בג'האד העולמי. בן-לאדן, ובעיקר אל-זואאהירי, שהיה דובר ראשי של הארגון עוד בימי חייו של בן-לאדן, עודדו את הלוחמים בעיראק להמשיך במערכה כדי לפגוע קשות בארצות הברית ובשותפיה, ותמכו בהקמת המדינה האסלאמית בעיראק, שעליה הכריזו ראשי אל-קאעדה בעיראק ב-2006. ביטוי מוחשי לחשיבות שייחס הארגון לעיראק בא לידי ביטוי במכתב שהפנה אל-זואאהירי לאל-זרקאווי – מי שהיה "האמיר" הראשון של הארגון במדינה זו, והיה ידוע ברצחניות פעולותיו נגד יריביו, בהם מוסלמים ובעיקר השיעים – שבו הדגיש אל-זואאהירי את חשיבות שמירת ההישגים שכבר הושגו על ידי הארגון בעיראק, והפציר בו שלא לנכר את האוכלוסייה המקומית בפעולותיו, כדי שלא יאבד את תמיכתה.²² תמיכתם של מנהיגי אל-קאעדה המרכזי במאבק בעיראק נמשכה לאורך השנים, והם מינו את אנשי אמונם כמחליפיו של אל-זרקאווי לאחר שזה חוסל על ידי האמריקאים. גם אל-זואאהירי, לאחר שהתמנה לתפקידו, שיגר הצהרות תמיכה בפעילות הארגון והדגיש את חשיבותו הרבה: בנאום לכבוד יום השנה ה-11 למתקפת הטרור בארצות הברית טען כי ארצות הברית הובסה, ולמעשה "נסה על נפשה ונטשה מאחוריה ממשלת בובות שתשלוט בעיראק, ממשלה שבימים אלה סופגת את נחת זרועם של המוג'אהדין ... שלהם (נתן) אללה את הכבוד שבהובלת המאבק המקומי וניפוץ השאיפה האמריקאית להשתלט על המזרח התיכון".²³

אמנם, עיראק כבר אינה זירת ג'האד מרכזית עבור אל-קאעדה ושותפיו, כפי שהפכה להיות בעקבות כניסת הכוחות הזרים בראשות ארצות הברית לתחומה ב-2003. אך גם לאחר עזיבת החייל האמריקאי האחרון את עיראק ב-18 בדצמבר 2011,²⁴ ולמרות הצהרת הנשיא אובמה על השגת המטרה שלשמה נכנסה ארצות הברית לעיראק – הפלת סדאם חוסיין מהשלטון וכינון דמוקרטיה יציבה בעיראק – לא הושם קץ לפעילות הטרור במדינה זו.^{25, 26} בפועל, אל-קאעדה בעיראק (הפועל תחת השם "המדינה האסלאמית בעיראק" [ISI]) ושותפיו ממשיכים גם השנה בפעילותם, וממקדים את התקפותיהם בעיקר במטרות המזוהות עם המשטר הנוכחי בעיראק, הנמצא תחת הגמוניה שיעית

ברורה. במהלך השנה האחרונה, ובעיקר במחציתה השנייה, המשיך הארגון לבצע מאות פיגועים, בעיקר בערים בגדאד, נאסריה ובצרה, ובהם כמה עשרות פיגועי התאבדות שהוכיחו כי ביכולתו לפגוע ולשבש את מאמצי המשטר הנוכחי לייצב את המדינה ולהשתלט על רמת האלימות הבין-עדתית השוררת בה. התקפות הטרור של הארגון בחודשים האחרונים של 2012 אף נעשו תדירות ונועזות יותר, כאשר במסגרת ימי לחימה מרוכזים התקיימו מספר התקפות במקביל על יעדי צבא ומשטרה, תוך שילוב פיגועי התאבדות רבי-נפגעים ופעולות לשחרור אסירים. כך למשל ניתן לציין את הפריצה של חוליית חמושים לבית-סוהר בתכרית ב-27 בספטמבר 2012, אשר הסתערה על בית-הסוהר ובהתקפה משולבת - שכללה בין השאר פעולה של מחבלים מתאבדים - שחררה עשרות עצורים, חלקם אסירי אל-קאעדה בעיראק שנידונו לעונש מוות.²⁷ יתר על כן, רבות מן ההתקפות של הארגון מכוונות ישירות נגד האוכלוסייה השיעית האזרחית - בחגים שיעיים ונגד מנהיגים ומוסדות של הקהילה השיעית המקומית - ומגבירות את החשש לחידוש מלחמת האזרחים העדתית בעיראק. זאת למרות הכרזתו האופטימית של הנשיא האמריקאי על השגת המשימה ליצור בעיראק מדינה יציבה עם ממשלה דמוקרטית חזקה.

במקביל לפעילותו בעיראק עצמה, הפנה אל-קאעדה בעיראק משאבים וכוח אדם לתמיכה בכוחות האופוזיציה בסוריה. מדיניות חדשה זו ננקטה במענה לפנייתו הפומבית של אל-זוואהירי - מנהיגו החדש של אל-קאעדה - שהכריז על סוריה כזירת ג'האד מרכזית,²⁸ פנה למוסלמים מרחבי העולם להגיע אליה כדי לסייע למוג'אהדין המקומיים במערכה לסילוק "הרוצח בן-הרוצח" שטבח במוסלמים עד להפלת משטרו, ואף קרא להקמת משטר שישאף לשחרר את הגולן ויתמיד בג'האד עד אשר יתנוסס דגל הניצחון מעל גבעות ירושלים הכבושה. ואמנם, בעקבות קריאתו של אל-זוואהירי הגיעו לסוריה פעילים הנמנים עם אנשי "אל-קאעדה בעיראק", הפועלים תחת השם "ג'בהת אל-נוסרה" - שם שנועד למנוע מהקבוצה לקבל תמיכה ממדינות המערב וממדינות ערביות מובילות, הפועלות להפלת משטרו של בשאר אל-אסד. פעילים אלה מבצעים פעילות מאורגנת המתבססת על היכולת והניסיון הצבאי שצברו במהלך שנות הלחימה בעיראק, ונראה כי הם אלה שאחראיים לעיקר ההתקפות הנועזות והקטלניות במיוחד שבוצעו בסוריה בחודשים האחרונים, ובראשם פיגועי ההתאבדות. לצידם מתקיימת בסוריה פעילות ספורדית ומאורגנת פחות של יתר גורמי הג'האד העולמי מתימן, מערב הסעודית, מלוב, מירדן ומעזה, שהגיעו לסוריה באופן עצמאי מבלי להשתייך לקבוצה כלשהי, והצטרפו לפעילותו של "צבא סוריה החופשי". מספר הלוחמים הנמנים עם פעילי הג'האד העולמי נע, על פי הערכות שונות, בין כמה מאות לבין כמה אלפים.²⁹

הזירה השלישית והמרכזית שאל-זוואהירי מעניק לה דגש מיוחד, והמבטאת ביתר שאת את מדיניותו החדשה – לנצל את הטלטלה בעולם הערבי לשם העצמת המאבקים של גורמי ג'האד עולמי בכלל ובלבנט בפרט – היא מצרים, בעיקר בחצי-האי סיני. הפלת משטרו של מובארכ והחלפתו במשטר אסלאמי הלכתי סומנה על ידי אל-זוואהירי כמטרה אסטרטגית עליונה וכמשאת-נפש אישית עבורו ועבור שותפיו המצריים בהנהגת אל-קאעדה, שכמוהו נמנו עם ארגון הג'האד המצרי שהתמזג רשמית עם אל-קאעדה בשנת 2001. בעקבות סילוקו של מובארכ מהשלטון והחלל השלטוני שנוצר במצרים, ניצלו זאת גורמי הג'האד העולמי כדי לקדם את מטרותיהם: בריחה ואף שחרור אנשיהם מבתי הכלא – שם ריצו תקופות מאסר ממושכות בעוון פעילותם בעבר – אפשרו לארגונים הללו לתגבר את שורותיהם באנשים נאמנים ובעלי ניסיון מבצעי. רבים מהם מצאו את דרכם למרחבי סיני והצטרפו להתארגנויות טרור מקומיות, תוך שהם מנצלים את חוסר השליטה של השלטון המצרי באזור כדי לבסס בסיני אוטונומיה בעלת אופי אסלאמי הלכתי. כך הופיעו בשנה האחרונה בסיני מספר קבוצות המזדהות עם אל-קאעדה והג'האד העולמי, כשהבולטות ביניהן הן "אנסאר בית אל-מקדס", אל-תווחיד ואל-ג'האד³⁰ בסיני ו"אנסאר אלג'האד". ארגונים אלה, ובמיוחד אנסאר בית אל-מקדס, פועלים נגד יעדים מצריים, אבל בעיקר נגד ישראל. בפיגועי הטרור שביצעו ושעליהם נטלו אחריות, ניתן ביטוי לרעיונות התואמים את האידאולוגיה ואת אסטרטגיית הפעולה של אל-קאעדה.

כך למשל, לאחר התקפות שבוצעו באמצעות ירי רקטות על אילת, או הפיגועים בצינור שהוליך גז ממצרים לישראל, פרסם ארגון אנסאר בית אל-מקדס סרטון קבלת אחריות, שבו נומקו ההתקפות בכך שנועדו למנוע את ביזת אוצרות הטבע שהעניק האל למוסלמים, הנמכרים במחירי הפסד לאויבי האסלאם, ובראשם ישראל. נושא זה עלה חדות לבקרים ברטוריקה שליוותה את פעילות אל-קאעדה המרכזי בעבר, כשביצע פיגועים שגרמו נזק כבד למדינות שנפגעו. הארגון אף דאג לשלב דברים מפיו של אל-זוואהירי, שבהם שיבח את ההתקפות החוזרות על צינור הגז, ואף הוסיף וקרא לממשלת מצרים החדשה לבטל את הסכם השלום עם ישראל ולהחיל במצרים את חוקי האסלאם.³¹ ארגון "אנסאר בית אל-מקדס", שנחשב לפעיל ולמסוכן מבין ארגוני הג'האד העולמי המצריים בסיני, היה אחראי לכמה מהפיגועים הקטלניים ביותר שבוצעו בגבול מצרים-ישראל: הפיגוע באוגוסט 2011 בכביש 12 המוביל לאילת, שבו נרצחו שמונה ישראלים; הפיגוע שבוצע ב-5 באוגוסט 2012 בגבול ישראל-מצרים, שבו נרצחו 16 שומרי משמר הגבול המצרי, והפיגוע בהר חריף שבו נהרג חייל צה"ל, ב-21 בספטמבר השנה.³² בפיגועים אלה הוכיח הארגון כי אינו בוחל בהרג מוסלמים

המשרתים משטרים הנוגדים את תפיסתו, ואינו מכיר בגבולות בין מדינות משום שאלה לא נקבעו על ידי אללה. ארגון "אנסאר אלג'האד" (שכנראה זהה ל"החזית הסלפית בחצי-האי סיני"), שנוסד בדצמבר 2011, הכריז "כי ימשיך את דרכו של בן-לאדן" ונשבע אמונים לשיח' איימן אל-זואהירי. אנשיו אף נשבעו בפני אללה "לעשות כל שביכולתם להילחם בשלטון המושחת של היהודים, האמריקאים ושותפיהם", לממש את הבטחתו של בן-לאדן כי "אמריקה, ואלה שגרים באמריקה, לעולם לא ייהנו מביטחון כל עוד לא קיימת פלסטין, ולפני שצבאות הכופרים ייצאו מארצו של מוחמד"³³, ונשבעו לקדם את החזון המשותף להם ולאל-קאעדה - הקמת ח'ליפות אסלאמית במצרים.³⁴

לצד הארגונים המצריים בסיני, מנצלים גם ארגונים סלפיים ג'האדיסטיים מעזה את סיני כאזור פעילות מרכזי לביצוע טרור נגד ישראל, זאת בנוסף לפעילותם נגדה מעזה. השימוש בסיני כזירה לפעילותם נובע מלחצו של חמאס עליהם לצמצם את היקף פעילותם נגד ישראל מעזה, בשל חששו מפגיעה צבאית ישראלית קשה באנשי הארגון ובשלטונו בעזה, באופן שעלול להסלים ללחימה כוללת. הבולט בארגונים העזתיים הפעילים בשנה האחרונה בסיני הוא "מועצת השורא של המוג'אהדין בירושלים רבתי", המשמש ארגון-גג למספר ארגונים סלפיים פלסטיניים, שהפעיל והבולט ביניהם הוא ארגון "אל-תוואחד ואל-ג'האד"³⁵ הפלסטיני.³⁶ מועצת השורא של המוג'אהדין בירושלים קיבלה את האחריות לפיגוע שבוצע באזור באר-מילכה ב-18 ביוני השנה, שבו נהרג פועל ישראלי-ערבי שעבד בבניית גדר הביטחון בגבול עם מצרים.³⁷ בסרטון שבו קיבל אחריות לפיגוע ציין הארגון כי הוא הוגש כ"מתנה לאחינו באל-קאעדה ולשיח' אל-זואהירי", וכתגובה על חיסולו של בן-לאדן. בסרטון פנו המחבלים שהשתתפו בפעולה (והיו ממוצא מצרי וסעודי) לאל-זואהירי, והביעו התחייבות כי הארגון ממשיך את מחויבותו ואמונתו ב"דרך הג'האד", וכי אינו מכיר בגבול הבינלאומי, אלא רק ב"גבול של אללה".³⁸ מלבד ארגון בולט זה, קיימים בעזה ארגונים סלפיים ותיקים נוספים הפועלים ישירות משם נגד ישראל, כאשר גם הם משתמשים בסיני לצורכי פעילותם, במטרה לעקוף את המגבלות שמטילה עליהם ישראל בפעילות הנגד שלה, וכן כדי להימנע מלסבך את חמאס בתגובה ישראלית בעזה. בין ארגונים אלה ראוי לציין במיוחד את "ג'יש אל-אסלאם" (צבא האסלאם),³⁹ אשר הוקם בשנת 2006 על ידי מומתאז דורמוש, לאחר שהתפצל מ"ועדות ההתנגדות העממית", והוא פעיל מאוד בשיגור רקטות ובתקיפות נגד ישראל, כולל מעורבותו בחטיפת גלעד שליט. פעילותו של ארגון זה חרגה גם מעבר לסיני, והוא שיגר פעילים מטעמו ללחימה בסוריה - עובדה שנחשפה ברבים כאשר אחד מאנשיו נהרג בקרבות. לצידו בולט ארגון "ועדות

ההתנגדות העממית" שאנשיו פועלים משני צידי הגבול, ומצויים בקשרים הדוקים עם גורמי ג'האד עולמי בסיני. שמו של הארגון נקשר ישירות למספר פיגועים שבוצעו בגבול מצרים, שיוחסו גם לאנסאר בית אל-מקדס, וייתכן שהדבר מצביע על שיתוף פעולה הדוק בין הארגונים העזתיים לעמיתיהם המצריים. כיום פועלות בעזה למעלה מעשר קבוצות המשתייכות לזרם הסלפי ג'האדיסטי, הקורא תיגר על שלטונו ההגמוני של חמאס ברצועה. יכולתם הגוברת לבצע פיגועים מעזה, ובשנה האחרונה גם מסיני, עלולה להקנות להם את תמיכתו של אל-זוואהירי ואת הכרתו הרשמית, ואף לזכותם בנפרד בתואר אל-קאעדה בעזה, או כחלק מאיחוד כוחות של אל-קאעדה בעזה בסיני.

סיכום

כתוצאה מהמערכה הבינלאומית שמתנהלת נגדו זה למעלה מעשור, אשר הביאה למעצרים ולחיסולם של רבים מחברי הנהגת אל-קאעדה המרכזי הוותיקים, ובראשם מפקדו המיתולוגי, ניצב אל-קאעדה מול קשיים ואתגרים מורכבים באשר ליכולתו לשרוד, לבצע פיגועי ראויה דוגמת מתקפת הטרור שביצע בארצות הברית ולהמשיך לפעול לקידום יעדיו. יתר על כן, מצוקתו של הארגון וההערכה המושמעת מפי גורמי ממשל ומודיעין בכירים ברחבי העולם, שלפיה אל-קאעדה עומד על סף חיסול, מציבות בפני אל-זוואהירי מנהיגו החדש את ההכרח להחליט על המשך דרכו של הארגון, ועל אסטרטגיית הפעולה שלו בעתיד. בחירה זו, אשר חשיבותה ברורה גם לאל-זוואהירי, תכריע במידה רבה האם וכיצד יוכל הארגון לשרוד ואף להמשיך להוביל את שותפיו ותומכיו בדרך לג'האד העולמי, שאותו חרתו על דגלם. לצורך השגת יעדיו מקפיד גם אל-זוואהירי על שימור קשריו עם גורמי הכוח בפקיסטן ובאפגניסטן, המאפשרים לו לבסס את מעמדו כשותף מועיל במערך הלחימה שלהם, לשמור על יכולתו לנהל את ארגונו מבסיס מוגן יחסית מפני זרועם הארוכה של ארצות הברית ושותפיה, ובה בעת להכשיר את לוחמי העתיד של אל-קאעדה.

לנוכח האתגר שהציבה בפניו הטלטלה בעולם הערבי, שמחולליה פעלו בשם של ערכים הפוכים משל ארגונו ובדרך שונה בתכלית מזו שהטיפ לה, נראה כי אל-זוואהירי בחר לבסס את מנהיגותו ולעצב את דרכו של אל-קאעדה באמצעות הזדמנות שנקרתה בדרכו, ולתמוך במתקוממים ובפעילותם מתוך אמונה כי הם ישרתו את מטרותיו ארוכות-הטווח של אל-קאעדה. ואכן, התערעורת המשטרים במספר מדינות ערביות וחוסר היציבות השלטונית באחרות יצרו הזדמנויות עבור ארגונים סלפיים ג'האדיסטיים להתבסס באזורי ספר ובאזורים בעלי משילות בלתי-אפקטיבית ולהקים

בהם תשתית לאימונים, להברחת אמצעי לחימה ולמעבר פעילים בדרכם להצטרף לג'האד אזורי או עולמי, ובחלקם אף להחיל את חוקי השריעה. אל־זוואהירי, המודע למגבלות ולחולשת מחנהו, בחר לנסות להפוך ככל יכולתו את "האביב הערבי" ל"אביב אסלאמי" באמצעות התמקדותו, לפחות בשלב זה, בתפקיד מורה הלכה ותומך. בחירה זו שונה מהתפקיד שאותו ייעד בן־לאדן לארגון – לשמש אוונגרד מבצעי המעורר בקרב תומכיו השראה על ידי פעולותיו, ולא להסתפק רק בהצהרות תמיכה ובמתן סיוע עקיף. עם זאת, אין פירושה של בחירה זו של אל־זוואהירי שהוא זונח לחלוטין את מאמצי להוציא לפועל פיגועי ראוות. למרות הפגיעה במנגנון האחראי לטרור הבינלאומי של הארגון וסיכול של ניסיונות הפיגוע שלו באירופה ובארצות הברית בשנים האחרונות, הוא עדיין קיים, וראש המנגנון, שוקרי ג'ומעה, ממשיך לפקד עליו. יתר על כן, ניתן להניח, בהתבסס על מסורת הארגון ועל דרכו בעבר, ועל עשרות המתנדבים המוסלמים ממדינות המערב שאומנו והוכשרו על ידיו ועל ידי שותפיו, כי מכשולים אלה לא ירפו את ידיו, בייחוד כאשר הם נותרו מחויבים לדרכם ובעיקר לביצוע פיגועי טרור, כולל פעולות נקמה על מותו של מנהיג התנועה.

לתוצאות המערכות נוגדות הטרור המתנהלות נגד אל־קאעדה המרכזי ושותפיו המקומיים בפקיסטן ובאפגניסטן ונגד שותפי אל־קאעדה בחיג'אז, במערב ובצפון־אפריקה ובלבנט תהיה השפעה על עתידו של הטרור האזורי והבינלאומי. ישראל, שעד כה לא נמצאה תחת מתקפה ממוקדת ואינטנסיבית מצד אל־קאעדה וגורמי הג'האד העולמי, עלולה למצוא את עצמה במצב ביטחוני שונה – אם אכן יתברר כי המדינות הגבולות בה הופכות לבסיסי פעולה של קבוצות טרור סלפיות ג'האדיסטיות. סימנים ראשונים לכך ניתן היה לראות כבר במהלך השנה האחרונה בגבולה הדרומי של ישראל, לנוכח התקפות שביצעו נגדה קבוצות סלפיות ג'האדיסטיות מצריות ופלסטיניות המזדהות עם אל־קאעדה ופועלות בסיני, כשבתוכן משולבים גם פעילי ג'האד עולמי שהגיעו מחוץ לאזור. כמו כן קיימת סכנה כי גם המצב הכאוטי בסוריה עלול להוביל לפעילות כזו מִשְׁטָחָה נגד ישראל. בין אם משטרו של אסד ישרוד ובין אם ייפול, הדבר עלול להשפיע על פעילות קבוצות דומות גם מלבנון, ובעתיד אולי אף מירדן נגד ישראל. אל־זוואהירי, אשר ביטא בעבר מספר פעמים את נחישותו לפעול לביטול קיומה של ישראל, שלתפיסתו נשתלה באזור כנטע אימפריאליסטי זר, מעודד את פעילות הטרור המתבצעת בסיני, ומדגיש בהצהרותיו את חשיבות הכרעת המערכה בסוריה בדרך לשחרור הגולן וירושלים, ובמשתמע – לחיסול ישראל. התפתחות האירועים במדינות הגבולות בישראל ותוצאות פעילותם של אל־קאעדה ושותפיו בזירות המרוחקות יותר ישפיעו בוודאי על בחירותיו של אל־זוואהירי – האם להתמקד בעתיד בפעילות טרור

נגד ישראל, ואולי אף להכריז עליה כעל זירת ג'האד מועדפת עבור ארגונו ושותפיו לדרך הג'האד העולמי, או שמא ימשיך לעסוק בעידוד מרחוק, וימקד את מאמציו באזורי לחימה אחרים.

הערות

תודות המחבר מקרב לב לעוזרת המחקר ומנהלת פרויקט המתמחים, עינב יוגב, ולמתמחים שמואל זטלוף צור, זיו יידוב, עמי ניר, גל תורן, ירון קיביליס, אולגה בוגורד, אביעד מנדלבאום, דיאנה ז'בלקוב ואדיר זנגי, שאמונים על המחקר השוטף המתבצע בפרויקט הטרור בנושא הג'האד העולמי, על תרומתם החשובה לכתיבת המאמר.

1 אסטרטגיה זו התיישבה היטב עם תפיסת היסוד שהנחיל לארגון עבדאללה עזאם, מבכירי האידיאולוגים של הארגון מראשית דרכו, שקבע את תפיסת הספר כמוקד חשוב בדרכו של הארגון לטיפוח ג'האד העולמי כשנקב במושג "החנייה" בספר "רבאט" כאחד מחמשת השלבים שאותם חייב המאבק העולמי לעבור כדי להגשים את חזון הח'ליפות האסלאמית תוך הכרעת אויבי האסלאם. ראו ד"ר אסף מליח, ד"ר שאול שי, "מכאבול לירושלים", הוצאת מטר, 2009, עמ' 114-113.

2 קצין המבצעים של אל-קאעדה. מפקד "צבא הצללים" וחבר מועצת מבצעי חו"ל של הארגון. קשמירי בן ה-47, שסומן כיורש אפשרי לבן-לאדן, היה אחד מחמשת הטרוריסטים המבוקשים ביותר בפקיסטן, ועל ראשו הוצב פרס בסך חמישה מיליון דולר. הוא הואשם, בין היתר, במעורבות בשורת מתקפות טרור באסיה, ביניהן הפיגועים במומביי שבהודו ב-2008, ובתכנון פיגועים במדינות המערב. החיסול התבצע בתקיפה מן האוויר של כוחות אמריקאיים בדרום ווזיריסטן. ראוי לציין כי עדיין לא התקבל אימות רשמי לחיסולו.

3 Bill Roggio, "Abu Yahya al Libi killed in latest drone strike, US officials say", *The Long War Journal*, June 05, 2012 http://www.longwarjournal.org/archives/2012/06/abu_yahya_al_libi_ru.php

4 Bill Roggio. USS Cole bomber killed in US drone strike in Yemen, *The long war journal*, May 06, 2012

5 Pam Benson, "New terrorist plot to attack plane foiled", CNN, May 8, 2012. <http://edition.cnn.com/2012/05/07/world/meast/yemen-qaeda-plot/index.html>

6 ניסיונות פיגוע אלה כללו שיגור מתאבד ניגרי כדי לפוצץ מטוס נוסעים מעל שמי דטרויט בחג המולד 2009, וניסיון לפוצץ מטוסי מטען באמצעות מדפסות שהוטמן בהן חומר נפץ. ניסיונות אלה סוכלו על ידי כוחות הביטחון בערב הסעודית ובבריטניה בשנת 2011.

7 כך למשל נחטפו שלושה אזרחים מערביים במחנה הפליטים בדרום אלג'יריה (הם שוחררו בקיץ 2012 תמורת כופר בסה"כ 15 מיליון יורו) ושבעה דיפלומטים אלג'יריים בעיר גאו שבצפון מאל, אחד מהם הוצא להורג בעקבות סירוב ממשלת אלג'יריה לשחרור אנשי הארגון הכלואים באלג'יריה.

8 John R. Schindler, "The Ugly Truth about Algeria", *The National Interest*, July 11, 2012.

9 Movement for Oneness and Jihad in West Africa — MOJWA לתוהו וז'האד במערב-אפריקה (MOJWA) היא ארגון טרור שהכריז על התפלגותו מאל-קאעדה במרץ 2011. פעילי הקבוצה הינם ילידי אפריקה שחוריי-עור ממדינות כמו ניג'ר, מאל, מאוריטניה וממדינות נוספות במערב אפריקה. התפלגותו מאל-קאעדה אירעה על רקע המתיחות סביב השליטה על הארגון המורכב בעיקרו מילידי אלג'יריה, שתופסים את עמדות המפתח החשובות ומכוונים את

פעילות הארגון.

10 אנסאר אל-דין הוא ארגון טרור בעל אידאולוגיה אסלאמית קיצונית הפועל כיום בצפון מאל. לאחר הפלתו של קדאפי בלוב שבו לוחמים טוארגים לארץ מולדתם, ובנובמבר 2011 הקימו ארגון טרור שפועל למען הקמת מדינה אסלאמית המושתתת על חוקי השריעה בצפון מאל. אנשי הארגון שילבו כוחות עם אליקאעדה במגרב והם צועדים במשותף לקראת השגת יעדיהם הפוליטיים והאידאולוגיים בצפון מאל. "Al-Qaeda and its allies in the Sahel and the Sahara",

May 1, 2012,

<http://studies.aljazeera.net/ResourceGallery/media/Documents/2012/4/30/2012430145241774734A1%20Qaeda%20and%20its%20allies%20in%20the%20Sahel%20and%20the%20Sahara.pdf>

"AQIM leader named Timbuktu governor", *Magharebia*, April 16, 2012, 11

http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2012/04/16/feature-02

"Al Qaeda's Arab Comeback: Capitalizing on Chaos in Syria, Mali", *The Daily Beast*, July 12 30, 2012,

<http://www.thedailybeast.com/articles/2012/07/30/al-qaeda-s-arab-comeback-capitalizing-on-chaos-in-syria-mali.html>

13 יוצאי מחנות האימונים של אליקאעדה מרכז.

"West Africa's MOJWA Militants — Competition for al-Qaeda in the Islamic Maghreb?", 14 The Jamestown Foundation, Apr 6, 2012,

[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=39234&tx_ttnews\[backPid\]=13&cHash=cb8a448ba39218f809895a9710590218](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=39234&tx_ttnews[backPid]=13&cHash=cb8a448ba39218f809895a9710590218) "Security Threats in the Sahel and Beyond: AQIM, Boko Haram and al Shabaab", April 2012, <https://www.cimicweb.org/cmo/medbasin/Holder/Documents/r013%20CFC%20Monthly%20Thematic%20Report%20%2818-APR-12%29.pdf>

15 דו"ח שפורסם על ידי מחלקת המחקר של ספריית הקונגרס בשיתוף עם צוות במשרד ההגנה האמריקאי באוגוסט 2012 מצביע על כך שאסטרטגיית הפעולה שנקבעה על ידי הנהגת אל-קאעדה המרכזי לשותפיו בלוב היתה הקמת רשת מבצעית בלוב תוך ניצול חוסר היציבות השלטונית במדינה, במטרה להתארגן להקמת בסיס שיוביל בסופו של דבר להפיכתה של לוב למדינה אסלאמית, במקום משטרו הכופר של קדאפי. על פי תכנון זה נועד אליקאעדה בלוב (תחת השם אנסאר אל-שריעה) להיות חלק מרשת של סניפי הארגון, הכוללת את אליקאעדה במגרב וארגונים אחרים, שתפעל במגרב, בצפון אפריקה ובמערבה, ובמזרח התיכון. לוב עצמה נועדה לשמש ארץ בסיס שתוכל לספק תמיכה לוגיסטית, ולהוות נקודת מעבר ומקור לאספקת אמצעי לחימה ולוחמים בעלי ניסיון מבצעי לקבוצות סלפיות ג'האדיסטיות נוספות באזורים שונים ברחבי העולם. Karen Hodgson, "2 Tunisians detained in Turkey for links to killing of US ambassador", *long war journal*, October 7, 2012, http://www.longwarjournal.org/threat-matrix/archives/2012/10/two_tunisians_detained_in_turk.php#ixzz28u2Kh6AY; Thomas Joscelyn, "Al Qaeda's plan for Libya highlighted in congressional report", September 21, 2012, http://www.longwarjournal.org/archives/2012/09/al_qaedas_plan_for_l.php#ixzz28w3zE7RQ; Bill Roggio, "Benghazi consulate assault a 'terrorist attack, DNI says", *long war journal*, September 29, 2012, http://www.longwarjournal.org/threat-matrix/archives/2012/09/benghazi_consulate_assault_a_t.php?utm_source=feedburner&utm_

- medium=email&utm_campaign=Feed%3A+LongWarJournalSiteWide+%28The+Long+War+Journal+%28Site-Wide%29%29#ixzz28u3J6kgT
- אנסאר אל-שריעה בטוניסיה הם בעצם ארגון המשך לקבוצת הלוחמה הטוניסאית, (TCG) מנהיג האנסאר (אבו איאד אל-טוניסי) הנהיג בעבר את ה-TCG והוא ידוע בקשריו הענפים עם אל-קאעדה. נראה שגם במקרה זה כמו בתימן, וכמו מה שמתפתח בלוב, השם אנסאר אל-שריעה הוא חזית לאל-קאעדה ודרך למתג את עצמה מחדש "Al Qaeda ally orchestrated assault on US embassy in Tunisia". *Long war journal*, October 2, 2012, http://www.longwarjournal.org/archives/2012/10/al_qaeda_ally_orches.php#ixzz28w5AAYjO
- "Attack on US in Libya 'revenge' for al-Libi death: Al Qaeda", *The Express Tribune*, 16 September 15, 2012, <http://tribune.com.pk/story/437208/attack-on-us-in-libya-revenge-for-al-libi-death-al-qaeda/>
- "Algerian troops 'in Mali to combat Qaeda groups'", Dec 20, 2011, 17 <http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5jhSutgQ43HUoFm2OWiYwGbJ3uh1g?docId=CNG.1dcd009c74210a2ec079517c86453b7.451>
- "Africa moves towards military intervention in Mali", *Magharebia*, June 19, 2012, 18 http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2012/06/19/feature-01
- "Mali crisis tops Sahel security meeting in Niger", *Magharebia*, Aug 8, 2012, 19 http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/sct_c/Country/Algeria
- "US official: US may offer military assistance to drive al-Qaida from coup-wracked Mali", 20 *The Washington Post*, July 27, 2012, http://www.washingtonpost.com/national/us-official-us-may-offer-military-assistance-to-drive-al-qaida-from-coup-wracked-mali/2012/07/26/gJQAGkXHCX_story.html
- במכתב ששלח בשנת 2006 לאבו מסעב אל-זרקאווי, שלחם בעיראק, דימה אל-זואהירי את המערכה להשלת האסלאם בלבנט הערבי לציפור שכנפיה הן מצרים וסוריה, וליבה הוא פלסטין. 21 <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2010/08/CTC-Zawahiri-Letter-10-05.pdf>
- <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2010/08/CTC-Zawahiri-Letter-10-05.pdf> 22
- "Truth has come and falsehood has perished" Al-Qaeda September 11 anniversary video, 23 As-Sahab Media, September 12, 2012. <http://www.youtube.com/watch?v=1QEXtQ9JD8E>
- USA Today*, "Last U.S troops leave Iraq, ending war", December 18, 2011, <http://usatoday30.usatoday.com/news/world/story/2011-12-17/iraq-us-troops/52032854/1?csp=ip> 24
- End of Iraq Combat Mission: Annotating Obama's Address, PSB, <http://www.pbs.org/newshour/interactive/speeches/3/american-combat-mission-iraq-ends/> 25
- Frederick W. Kagan, Kimberly Kagan, "losing Iraq", *National Review*, October 15, 2012, 26 <https://www.nationalreview.com/nrd/articles/328692/losing-iraq>
- "Iraq militants attack Tikrit prison, freeing 90 inmates", BBC News, September 28, 2012. 27 <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-19750039>
- Paul Cruickshank and Tim Lister, "Zawahiri messages underline al Qaeda's focus on Syria" 28 CNN, September 13, 2012, <http://security.blogs.cnn.com/2012/09/13/zawahiri-messages-underline-al-qaedas-focus-on-syria/>
- Neil MacFarquhar and Hwaida Saad, "As Syrian War Drags On, Jihadists Take Bigger Role" *The New York Times*, July 29, 2012, <http://www.nytimes.com/2012/07/30/> 29

- world/middleeast/as-syrian-war-drags-on-jihad-gains-foothold.html?pagewanted=all.
Mary Fitzgerald, "The Syrian Rebels' Secret Weapon" Foreign Policy, August 9, 2012 http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/08/09/the_syrian_rebels_libyan_weapon.
- 30 ארגון בשם זה פועל גם בעזה, ובין השניים מתקיימים קשרים הדוקים.
- 31 רימון מרג'יה, "אנסאר אל-קודס: אנו שיגרנו הטיילים לאילת", NRG, 17 באוגוסט 2012, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/396/036.html?hp=1&cat=875&loc=50>
<http://www.moheet.com/2012/08/16/%D8%A3%D9%86%D8%B5%D8%A7%D8%5B%D8%A8%D9%8A%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%AF%D8%B3-%D8%AA%D8%B9%D9%84%D9%86-%D9%85%D8%B3%D8%A4-%D9%88%D9%84%D9%8A%D8%AA%D9%87%D8%A7-%D8%B9%D9%86-%D9%82%D8%B5%D9%81/>[6] Mohammed Hassanein, "Egypt: the main jihadi groups in Sinai", Asharq Alawsat, August 08, 2012, <http://www.asharq-e.com/news.asp?section=3&id=30625>
- "דעו לכם, יהודים, ששום דבר לא יעצור אותנו ברשות אללה מלהילחם בכם ולגרום לכם צער. אף אם צבאות העולם יסכימו פה אחד להדריך ולכוון אתכם ולהניע אתכם, ואף אם יעמדו כולם בינינו וביניכם בסיוע אללה ובכוחו, נגיע אליכם ויומכם יגיע..." "ושכולם ידעו כי לנשקנו, לסדר כוחותינו ולג'האד שלנו מטרה קבועה כעת, והיא לחימה באלה שקיללו את אלוהינו, עשקו את אדמותינו ואת המקומות הקדושים שלנו ופגעו בכבודנו". רימון מרג'יה, "אנסאר אל-קודס: אנו שיגרנו הטיילים לאילת", NRG, 17 באוגוסט 2012.
- 32 Bill Roggio, "Ansar Jerusalem claims attack on Israeli troops in the Sinai", *The Longwar Journal*, September 23, 2012, http://www.longwarjournal.org/archives/2012/09/ansar_jerusalem_clai.php
- אלון בן-דוד, "ארגון ג'האד אחד אחראי על סדרת הפיגועים האחרונה בגבול הדרום", נענע 10, 2 באוגוסט 2012, <http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=928458>
- 33 Bill Roggio, "Ansar Al Jihad in the Sinai Peninsula announces formation, *The Longwar Journal*, December 22, 2011, http://www.longwarjournal.org/archives/2011/12/ansar_al_jihad_in_th.php
- 34 Saleh ElBoluk, Ahmed Abu Draa, "Ansar al jihad claims responsibility for pipeline explosion and eilat attack," *Egypt Independent*, December 22, 2012 <http://www.egyptindependent.com/news/ansar-al-jihad-claims-responsibility-pipeline-explosions-and-eilat-attack>
- 35 ארגון "אל תוחד ואל-ג'האד" בעזה הוקם בשנת 2008 על-ידי הישאם סעידי, בהשראתו של אבו מוחמד אל-מקדסי, מבכירי האידאולוגים של אליקאעדה שהשפיע על פעילי ג'האד עולמי, ובראשם אבו מסעב אל-זרקאווי, שהיה תלמידו בירדן. ארגון זה היה מעורב בעבר בפיגועים נגד צה"ל ברצועת עזה ובחטיפתו באפריל 2011 של ויטוריו אריגוני, עיתונאי איטלקי שהוצא להורג על רקע מאבקו של הארגון נגד חמאס, שעצר את מנהיגו סעידי כחודש קודם לכן. הארגון מקיים שיתוף פעולה עם ארגונים בסיני סביב פעילות הכוללת הברחות נשק, העברת ציוד לחימה ופעילי טרור דרך מערכת המנהרות הענפה המחברת בין רפיח העזתית לבין רפיח המצרית, וממנה לשאר חלקי סיני, ולאחרונה גם בפיגועי טרור במסגרת ארגון הגג.
- 36 מרכז מל"מ, "חצי-האי סיני כזירה פעילה של טרור אסלאמי", המרכז למורשת המודיעין, 13 באוגוסט 2012, <http://www.terrorism-info.org.il/he/article/20381>
- 37 גילי כהן, נייר יגנה ועמוס הראל, "תקרית אש בגבול: אזרח נהרג בחדירת מחבלים בגבול עם מצרים; סריקות אחר מחבלים נוספים", **הארץ**, 18 ביוני, 2012,

<http://www.haaretz.co.il/misc/article-print-page/1.1733978>

Bill Roggio, "Mujhideen Shura Council calls attack in Israel 'gift' to Zawahiri and Al- 38
Qaeda 'brothers'", *The Longwar Journal*, July 30, 2012, [http://www.longwarjournal.org/
archives/2012/07/egyptian_jihadist_gr.php#ixzz22KC40sJO](http://www.longwarjournal.org/archives/2012/07/egyptian_jihadist_gr.php#ixzz22KC40sJO)

39 "יצוא טרור וחתרנות מכיוון עזה, מל"מ, 03 בפברואר, 2012 [http://www.terrorism-info.org.il/](http://www.terrorism-info.org.il/he/article/17958)
he/article/17958 Reply Forward